

ВІДГУК

опонента, доктора педагогічних наук, професора
Кільдерова Дмитра Едуардовича про дисертацію

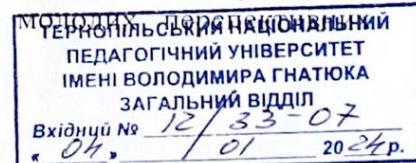
БУРАК ВАЛЕНТИНИ ГЕННАДІЙВНИ

«Теоретичні і методичні основи підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи в закладах вищої освіти»,
подану на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами. Актуальність проблеми підготовки майбутніх фахівців зумовлена економічними, правовими, соціальними, професійними чинниками, чинниками національної безпеки та якості життя. Її значущість викликана реформуванням української освіти й науки, цифровізацією освітнього й наукового процесів, соціалізацією їхніх учасників, зростанням вимог до майбутніх фахівців з боку замовників освітніх послуг, стейкхолдерів, держави, міжнародних установ. Нині відбувається перехід до нової системи суспільних відносин, спрямованих на накопичення людського й соціального капіталу, підвищення рівня зайнятості населення, забезпечення гідних умов життя і праці кожного громадянина.

Світові економічні інституції, зокрема Все світній економічний форум у Давосі, вказують на необхідність системного підходу до підвищення конкурентоспроможності фахівців. Це важливо і для нашої держави, оскільки за Індексом глобальної конкурентоспроможності (2018) Україна посідає 83 місце, за складовими освітньої системи «Кваліфікація» – перебуває на 46, «Спроможність до інновацій» – 58 місці. Актуальність питання щодо задоволення попиту на людські ресурси підтверджується у Доктрині збалансованого розвитку «Україна 2030» (2017), Указі Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (2019), Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року (2019), проекті Всесвітньої ради підприємців зі сталого розвитку (WBCSD) 6 «Бачення-2050», рекомендаціях парламентських слухань «Збалансований розвиток людського капіталу в Україні: завдання освіти і науки» (2019). Політико-правовий чинник педагогічного дослідження пов'язаний із важливістю нормативно-правового забезпечення освітньо-наукового процесу з підготовки майбутніх фахівців, необхідністю підвищення авторитету освіти й науки в державі й суспільстві, матеріальної й моральної мотивації студентсько-викладацьких колективів до забезпечення якості результатів навчання та подальшого розвитку. Науково-технічний чинник стосується здійснення заходів у сфері науки, освіти й інноватики на підтримку міжнародної науково-технологічної кооперації, трансферу технологій, особливо освітніх; демографічний – пов'язаний з еміграцією за останні десятиліття значної кількості вчених,

фахівців різних галузей науки для забезпечення подальшої реалізації власної індивідуально-освітньої та професійно-кар'єрної траєкторії.

Важливо, що Бурак Валентина Геннадіївна дослідила актуальну проблему на законодавчо-нормативному (враховує у сфері освіти і науки: положення Законів України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Концепцію розвитку економічної освіти (2003), Концепцію державної цільової соціальної програми «Молодь України» (2015); у сфері інноваційної діяльності в Україні: Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року (2019), у сфері підприємництва: Державну програму підтримки молодіжного підприємництва (2002–2005; 2005–2008; 2008–2011), Стратегію розвитку малого і середнього підприємництва в Україні (2017), Національну економічну стратегію на період до 2030 року (2021)), методологічному, теоретичному (вагомою є джерельна база, дослідження: 797 найменувань, 97 із них – іноземними мовами), професійно-практичному рівнях.

Дисертація відповідає проблематиці Зведеного плану НДР сфери освіти, науки та інноватики «Теоретико-прикладні засади формування інноваційного продукту в індустрії гостинності на Півдні України» (державний реєстраційний номер 0120U104331), «Формування професійної компетентності кадрового педагогічного потенціалу у системі суспільних трансформаційних процесів» (державний реєстраційний № 0117U005614). Тему дисертації затверджено вченого радою Херсонського державного університету (протокол № 7 від 21 грудня 2020 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації. Аналіз змісту дисертаційної роботи, реферату та публікацій є підставою для висновку про те, що наукові положення і висновки є обґрунтованими й достовірними. Бурак В. Г. спирається на основні положення теорії наукового пізнання, філософії і психології освіти, аксіології, соціально-філософські теорії розвитку суспільства та економіки; концептуальні положення, зокрема, індивідуально-особистісного, компетентнісно-діяльнісного, практико-орієнтованого, технологічного, культурологічного підходів; принципи загально дидактичні, специфічно-професійні та системно-особистісні, методології пізнання та системного аналізу якості.

Для вирішення поставлених завдань і досягнення мети дослідження (обґрунтувати та експериментально перевірити систему професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи в закладах вищої освіти) було використано комплекс методів, зокрема, теоретичні: теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел для теоретичного аналізу проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи; аналіз інтернет-ресурсів – узагальнення практичного досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи за кордоном; дедуктивний, індуктивний методи – для визначення сутності й структури готовності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи до професійної

діяльності та характеристики її критерій, показників і рівнів; системний метод, формалізація – для розроблення концепції професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи; ідеалізація та педагогічне моделювання для проєктування системи професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи та організаційно-методичного супроводу її реалізації; емпіричні: анкетування для узагальнення результатів професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи; педагогічний експеримент (констатувальний, формуvalний і контрольний, що складався з організаційно-пошукового, експериментально-практичного й узагальнювально-впроваджувального етапів); тестування – для експериментальної перевірки ефективності розробленої системи професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи; методи статистики: описової, порівняння номінальних даних (критерій однорідності χ^2 Пірсона) – для опрацювання результатів педагогічного експерименту та визначення достовірності отриманих результатів.

Обґрунтовані в дисертації результати дослідження впроваджено в освітньо-науковий процес Херсонського державного університету, Миколаївського національного аграрного університету, Одеської національної академії харчових технологій, Приватного закладу вищої освіти «Міжнародний класичний університет імені Пилипа Орлика», Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила», Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного.

Наукова новизна і достовірність наукових положень дисертації.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що:

1. Уперше науково обґрунтовано теоретичні та методичні основи професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи.

2. Розроблено концепцію професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи, що поєднує методологічний (синтез індивідуально-особистісного, компетентнісно-діяльнісного, практико-орієнтованого, технологічного, культурологічного підходів), теоретичний (охоплює низку вихідних категорій, основних понять, оцінок, дефініцій, мету та завдання, функції), технологічний (містить етапи і послідовність упровадження системи, а також реалізацію педагогічних умов; забезпечує взаємодію компонентів, критерії та показники, рівні готовності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи до професійної діяльності), практичний (застосування інструментарію для розроблення системи професійної підготовки, її експериментальну перевірку, оцінку результативності; прогностичне обґрунтування перспектив) концепти, яка дала змогу визначити та обґрунтувати методологічні основи професійної підготовки; з'ясувати основні чинники, виявити й обґрунтувати педагогічні умови; визначити провідні педагогічні напрями професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи в закладах вищої освіти.

3. Спроектовано та експериментально перевіreno систему професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи, що

представлена в структурно-функціональній моделі. Визначено п'ять складників системи, а саме: теоретико-цільовий, методологічно-концептуальний, змістово-процесуальний, реалізаційно-технологічний та аналітико-результативний. Теоретико-цільовий містить мету й завдання системи. Методологічно-концептуальний охоплює креативно-компетентнісну парадигму; концепти: методологічний, теоретичний, технологічний і практичний. Установлено, що процес професійної підготовки передбачає врахування комплексу методологічних підходів до організації освітнього процесу в ЗВО: індивідуально-особистісного, компетентнісно-діяльнісного, практико-орієнтованого, технологічного, культурологічного. Диференційовано принципи та розподілено за основними групами: загальнодидактичні, специфічно-професійні, системно-особистісні. Змістово-процесуальний репрезентує основні компоненти готовності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи до професійної діяльності, а саме: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-змістовий, операційно-процесуальний, рефлексивно-безпековий. Реалізаційно-технологічний складник представлений змістом освіти для формування професійних та особистісних якостей, розкриває процесуальний бік системи: організаційні форми навчання, методи, засоби й технології, науково-методичне забезпечення. Аналітико-результативний репрезентує результати здійсненого аналізу досліджень щодо критеріїв і рівнів готовності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи до професійної діяльності.

4. Теоретично обґрутовано структурні компоненти (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-змістовий, операційно-процесуальний, рефлексивно-безпековий), визначено критерії (ціннісно-особистісний; гносеологічно-системний; технологічно-діяльнісний; здоров'язберігальний), показники та охарактеризовано рівні готовності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи до професійної діяльності;

5. Визначено педагогічні умови професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи: створення в ЗВО освітньо-наукового середовища; упровадження дуального освітнього процесу через взаємодію бізнес-сектору із ЗВО; цифровізація вищої професійної освіти та підвищення цифрової компетентності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи для цифрової трансформації суспільства; інтеграція освіти й науки у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи; імплементація трансверсальності освітнього простору в професійну підготовку майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи;

6. Подано авторські тлумачення понять «професійна підготовка майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи», «мета професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи», «фахівець готельно-ресторанної справи», «готовність майбутнього фахівця готельно-ресторанної справи до фахової діяльності», «освітньо-наукове середовище професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи»;

7. Уточнено сутність понять: «професійна підготовка», «фахівець», «готовність до професійної діяльності», «студентоцентрованість освітньо-наукового середовища», «модернізація професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи».

Набули подальшого розвитку наукові положення щодо організації професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи.

Достовірність наукових положень дисертації підтверджується, зокрема, результатом реалізації запропонованої системи, а саме: сформованою готовністю майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи до професійної діяльності.

На кожному етапі дослідно-експериментальної роботи освітньо-науковий процес забезпечувався навчально-методичними матеріалами, діагностичними методиками, зокрема й авторськими. Гіпотеза щодо ефективності системи професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи, що представлена в структурно-функціональній моделі, статистично підтверджена з імовірністю 0,05 за критерієм Пірсона.

Аналіз дисертації засвідчує, що поставлені шість завдань розв'язано, мету наукового пошуку загалом досягнуто. Зміст дослідження свідчить про володіння здобувачкою проблемами теорії і методики професійної освіти.

Значення одержаних результатів для науки (загальнонаціональне або світове) і практичного використання. Дослідниця розробила й теоретично обґрунтувала систему професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи, концепцію професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи, сутність і структуру готовності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи до професійної діяльності, діагностичний інструментарій оцінювання рівнів готовності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи до професійної діяльності; удосконалила зміст, форми, методи, засоби професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи.

До наукових здобутків дисерантки відносимо також визначення й уточнення змісту понять «професійна підготовка майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи», «мета професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи», «фахівець готельно-ресторанної справи», «готовність майбутнього фахівця готельно-ресторанної справи до фахової діяльності», «освітньо-наукове середовище професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи»; уточнення сутності понять: «професійна підготовка», «фахівець», «готовність до професійної діяльності», «студентоцентрованість освітньо-наукового середовища», «модернізація професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи».

Подальшого розвитку в рецензованій дисертації набули положення щодо методологічного забезпечення професійної освіти, інтеграції «вертикальної» (наступність між етапами та рівнями освіти) та

«горизонтальної» (інтеграція формальної, неформальної та інформальної) освіти.

Вагоме практичне значення полягає в розробленні електронних НМК для навчальних дисциплін, які поширено в архіві-репозитарії Херсонського державного університету (eKhSUIR.kspu.edu) відкритого освітнього середовища, сертифікатних короткострокових програм міждисциплінарного спрямування, інтерактивного словника «Кулінарний словник для рестораторів», підручника «Стандартизація, метрологія, сертифікація та управління якістю», методичних рекомендацій. Платформою для апробації інноваційних ідей дослідження стала спеціально створена «Навчальна лабораторія ресторанних технологій», започатковано діяльність наукового гуртка «Смаки Херсонщини». Матеріали дослідження впроваджено в освітній процес на бакалаврському й магістерському рівнях. Розроблено й апробовано освітньо-професійні програми дисциплін циклу професійної та практичної підготовки майбутніх фахівців спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа (першого (бакалаврського) рівня вищої освіти) з таких дисциплін: «Технологія продукції ресторанного господарства», «Основи кулінарної майстерності», «Товарознавство та контроль якості продуктів харчування», «Гігієна і санітарія в галузі», «Стандартизація, сертифікація і метрологія», «Міжнародні стандарти якості готельно-ресторанного бізнесу», «Організація ресторанного господарства» тощо, а також під час організації та проведення навчальних, виробничих практик. Матеріали дослідження можуть бути використані науково-педагогічними працівниками під час створення навчальних посібників, методичних рекомендацій з фахово-орієнтованих дисциплін, студентами в процесі підготовки науково-дослідних і кваліфікаційних робіт, наукових і творчих проектів.

Особливо хотілося б відзначити приклади імплементації авторкою в освітній процес сертифікатних коротко- та середньострокових програм міждисциплінарного спрямування для інтеграції та поглиблення здобутих знань, набутих умінь, навичок, сформованих компетентностей. Унікальною є репрезентована в дисертаційному дослідженні система професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи, що полягає в поєднанні можливостей формальної, неформальної та інформальної освіти.

Значущим є досвід набуття здобувачами освіти навичок проєктування технологічного процесу, використання кейс-методу як технології навчання з використанням реальних економічних, соціальних і бізнес- ситуацій; перегляд художніх фільмів як аудіовізуальних засобів навчання під час застосування відеометоду на практичних і лабораторних заняттях; активне і систематичне використанням професійно орієнтованих інформаційних ресурсів, зокрема сайтів і блогів. Деталізовано представлена методика використання мобільних застосунків як програмного забезпечення, призначеного для роботи на смартфонах, планшетах та інших мобільних пристроях; застосування засобів медіаосвіти, зокрема відеорепортажів. Означений матеріал репрезентований у додатках до роботи.

Повнота викладу основних результатів дисертації в публікаціях здобувача. Основні результати дослідження опубліковані у 75 наукових працях, серед яких: 1 одноосібна монографія, 1 розділ у колективній монографії, 1 підручник, 1 навчально-методичний посібник, 27 наукових статей (з них – 5 у співавторстві), у тому числі 3 статті в закордонних наукових періодичних виданнях, віднесені до наукометричних баз Scopus і Web of Science; 24 статті в наукових фахових виданнях України; 27 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій і семінарів. У працях, написаних у співавторстві, визначено внесок здобувача.

Наукові положення, результати дослідження, рекомендації апробовані і схвалені на 33 міжнародних (в Греції, Литовській Республіці, Іспанії, Італії, Німеччині, Франції, Японії та ін.), а також 3 всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях.

Характеристика структури і змісту дисертації. Структурні компоненти дослідження (анотації українською та англійською мовами, вступ, 5 розділів, висновки до розділів, загальні висновки) взаємопов'язані; 21 таблиця, 36 рисунків, 32 додатки уточнюють виконання 6 завдань роботи. Повний обсяг дисертації становить 654 сторінки, основний зміст дисертації викладено на 403 сторінках, що в цілому відповідає вимогам МОН України до докторських дисертацій.

Зміст роботи характеризується логічністю та послідовністю викладу матеріалу. У вступі дисертації обґрунтовано вибір теми, сформульовано суперечності, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання, концепцію, методи дослідження. Концепція дослідження загалом цілісна і логічна; методологічний, теоретичний, технологічний, практичний концепти концепції дослідниця реалізує послідовно на всіх етапах роботи.

Розділи дисертації загалом завершені, містять висновки, що відповідають поставленим завданням. У структурних частинах дослідження здійснено теоретичний і методичний аналіз вітчизняного та закордонного досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи до професійної діяльності; наведено структурно-компонентну характеристику професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи та охарактеризовано сучасний стан готовності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи до професійної діяльності; представлено концептуальні підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи у закладах вищої освіти; розкрито педагогічне забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи у закладах вищої освіти; розроблено та експериментально перевірено систему професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи у закладах вищої освіти.

Відповідність дисертації встановленим вимогам та дані про відсутність порушень академічної добросовісності. За своїм змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертація і реферат відповідають чинним правилам і вимогам Міністерства освіти і науки України. Основні

положення реферату й дисертації ідентичні. Реферат дисертаційної роботи загалом відображає основні положення і висновки проведеного фундаментального дослідження. Порушення академічної добросовісності в дисертації не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, відзначаючи наукову новизну та практичне значення запропонованої до захисту дисертації, звернемо увагу на окремі недоліки, зауваження і побажання.

1. У сучасних реаліях національна безпека України значною мірою залежить від потенціалу й розвитку людського капіталу, у формуванні якого вирішальну роль відіграє освіта. Тому серед грунтовно представлених у концепції професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи методологічних підходів доцільно було подати безпековий підхід, оскільки розкриття продуктивних здібностей людини, максимальне втілення в конкретні процеси для підвищення якості її життєдіяльності сприяє і соціально-економічному розвиткові суспільства загалом, і підвищенню національної безпеки, зокрема й в інформаційному просторі.

2. У списку авторських публікацій за темою педагогічного дослідження представлено науково-методичні і наукові праці, присвячені формуванню та розвитку «м'яких» навичок майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи. Уважаємо за доцільне більш детально проаналізувати означене поняття, роль загальнолюдської культури у професійній підготовці майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи, шляхи реалізації означеного процесу в закладах вищої освіти.

3. У дисертаційній роботі авторка керується низкою нових термінів або пропонує авторське тлумачення відомих. Бажано було б у додатку до дисертації подати глосарій для полегшення їхнього сприйняття й усвідомлення. Деякі із запропонованих визначень доцільно було б увиразнити й дещо конкретизувати.

4. Теоретико-методичний аналіз професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи у практичній частині доцільно було увиразнити конкретними прикладами, зокрема з реальної професійної діяльності не лише авторки роботи, а й викладачів закладів вищої освіти, де відбувалася експериментальна частина педагогічного дослідження.

5. В експериментальній частині дослідження дисертанткою представлено діагностичний інструментарій оцінювання (зразки подані в додатках), однак, власне, опису його застосування з метою формування готовності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи до професійної діяльності бракує. Означені складові діагностичного інструментарію могли б стати основою для розроблення критеріально-параметральних показників стану готовності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи до професійної діяльності. Також варто було б репрезентувати методичні рекомендації експертного оцінювання у вигляді окремого видання.

Утім висловлені зауваження і побажання не є принциповими і не

впливають на загальний позитивний рівень докторської дисертації, в якій здійснено комплексне вирішення актуальної наукової проблеми з теорії і методики професійної освіти, що полягала в обґрунтуванні та експериментальній перевірці системи професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи в закладах вищої освіти.

Висновок про відповідність докторської дисертації вимогам «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук». Дисертаційне дослідження Бурак Валентини Геннадіївни «Теоретичні і методичні основи підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи в закладах вищої освіти» є структурно завершеною, фундаментальною, самостійною, цілісною працею, яка містить нові, науково обґрунтовані результати в галузі теорії та методики професійної освіти, що в сукупності мають важливе соціально-культурне значення і є суттєвими для теорії і практики професійної підготовки фахівців. Докторська дисертація відповідає нормативним вимогам пп. 7-9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197), а її авторка Бурак Валентина Геннадіївна заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри технологічної освіти
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

